

Werkbezoek Stockholm

19 en 20 april 2001

Delegatie Commissie Toekomst Overheidscommunicatie

J. Wallage
P. Tops
JW. Holtslag
R. Pans
Mw. M. Henneman
H. Lockefer
H. Brons
A. Lundqvist

Staf

J. Brâchel
Mw. M. Dawson
Mw. M. Jadoul
Mw. D. Cardozo

Delegatie Zweden

Jan Olaf Perslow, Information Rosenbad

Monica Lövsström. Politiek adviseur, ministerie van industrie werkgelegenheid en communicatie

Knut Rexed, directeur generaal, Zweeds Bureau voor Openbaar management

Lena Lindé en Anders Svårdh, secretarissen Comité Sverige Direkt

Berndt Lindholm, plv. directeur, ministerie van Justitie

Ingrid Iremark, ambassadeur

Johan Sandberg. Hoofdredacteur website eu2001.se, ministerie Buitenlandse Zaken

Lars Angström, project directeur ministerie van Justitie

Ulrika Grönquist, Beleidsmedewerker Bureau Bestuurlijke zaken

Verslag: J. Brâchel met dank aan J. Hazenberg, Ambassade Stockholm

Ten geleide

Op 19 en 20 april 2001 bracht een delegatie van de Commissie Toekomst Overheidscommunicatie een bezoek aan het Zweedse regeringscentrum in Stockholm. Doel van het bezoek was meer zicht te krijgen op het vergevorderde gebruik van ICT door de Zweedse overheid voor communicatie met burgers en media en het vergroten van openbaarheid van overheidsinformatie. De Commissie hield acht gesprekken met medewerkers en directeurs van verschillende ministeries en organisaties. De Nederlandse ambassade in Stockholm organiseerde voor de Commissie delegatie een informeel buffet met Zweedse gasten uit de journalistiek, de politiek en het bedrijfsleven, waardoor een actueel beeld van de Zweedse samenleving werd verkregen. Uit de officiële gesprekken is de volgende informatie vermeldenswaard.

1. De context

De Zweedse overheid omvat 20 ministers, die verantwoordelijk zijn voor overheidszaken op terreinen als defensie, cultuur en buitenlandse zaken. De sociaal democratische eerste minister Göran Persson leidt en coördineert het werk van de regering. De overheid omvat het bureau van de minister president, 10 ministeries en het bureau voor bestuurlijke zaken. De regering legt verantwoording af aan de 'Rikstag', het Zweedse Parlement.

Het Zweedse partijen-systeem was lang een van de meest stabiele in de westerse wereld. Sinds 1921 bestaat deze uit sociaal-democraten, communisten, conservatieven, liberalen en centralen. Pas in 1988 werd dit kwintet uitgebreid met de Groene Partij. De stabiliteit werd ingegeven door twee partijblokken – de socialisten en de niet-socialisten. Zweden kent de langste heerschappij van de sociaal-democraten. Deze partij was ononderbroken aan de macht van 1932 tot 1976, zat opnieuw aan de regeringstafel van 1982 tot 1991 en maakt sinds 1994 opnieuw de dienst uit in Zweden.

Zweden kent een kleine rijksoverheid, 250 onafhankelijke uitvoerende organisaties, 284 autonome Communes (gemeenten), 21 autonome regio's en een semi-autonome nationale verzekeringsinstantie.

2. Overheidscommunicatie

Vanaf de jaren zestig namen Zweedse ministeries voorlichters in dienst. Pas in de jaren tachtig kwamen deze dichterbij de minister te staan, maar functioneerden zij niet als woordvoerders. De voornaamste functie van de voorlichter is nog steeds het leveren van achtergrondinformatie en het beantwoorden van vragen, zowel richting pers als het publiek. Naar aanleiding van een politieke discussie over de mogelijke politieke gebondenheid van voorlichters richtte de Zweedse regering in 1994 het niet politiek gebonden informatiecentrum Rosenbad op, een met de Postbus 51 Informatiedienst vergelijkbare instelling en vernoemd naar een voormalig bankgebouw op de plek van het huidige regeringscentrum in Stockholm. Rosenbad levert informatie van alle ministeries aan het publiek en is daarvoor ook het centrale aanspreekpunt. De persattachés bij de ministeries concentreren zich sindsdien op de relaties met de media. Bij elk ministerie is ook nog een aantal informatieattachés actief, die hun werk in nauwe samenwerking met Rosenbad verrichten.

De minister heeft in de regel een politiek benoemde staf van drie a vier medewerkers, waaronder een politiek adviseur voor de media. Deze is geen woordvoerder. Mocht de minister niet beschikbaar zijn, dan zal deze functionaris melden, wat de minister tegen hem gezegd heeft, wat vervolgens letterlijk door de media kan worden overgenomen onder verwijzing naar deze functionaris.

3. Openbaarheid

Alle informatie, in de meest brede zin van het woord, van overheidsinstellingen is openbaar. Uitgangspunten zijn het ‘publiciteitsbeginsel’ (offenlighetsprincipen) en de vrijheid van ambtenaren informatie te verstrekken aan de media (meddelarskyddet), zonder dat zij daar verantwoording aan hun superieuren hoeven af te leggen. Het is hun superieuren zelfs niet toegestaan eventuele ‘lekken’ te onderzoeken. Het zogenoemde ‘publiciteitsbeginsel’ bijvoorbeeld het recht om inzicht te verkrijgen in officiële documenten, levert een belangrijke mogelijkheid voor de burger inzicht te krijgen in de activiteiten van de bestuurlijke autoriteiten. Dit principe houdt in, dat de burger het recht heeft de handelingen van de bestuurlijke autoriteiten te lezen, tenzij deze als geheim zijn geclassificeerd. Wanneer een beslissing is genomen wordt niet alleen deze beslissing maar ook alle documenten, die daaraan ten grondslag liggen openbaar. Bijvoorbeeld, wanneer een ad-hoc onderzoekscommissie zijn voorstellen presenteert aan de regering wordt al het materiaal van deze commissie openbaar en kan iedereen het lezen. Burgers, die schrijven aan een ambtenaar of de eerste minister moeten zich realiseren, dat hun brief zeer waarschijnlijk openbaar wordt op het moment dat deze wordt geregistreerd als inkomende post en door iedereen gelezen kan worden. Journalisten maken gretig gebruik van deze mogelijkheid en de massa media hebben mensen in dienst wiens taak het is de inkomende post bij ministeries te checken. Bij ieder bestuursorgaan zijn mensen verantwoordelijk voor het registreren van officiële documenten en de deur naar de archieven staan altijd open. Niet alle informatie kan echter worden gegeven – sommige informatie wordt geclassificeerd als topgeheim.

4. ICT

Zweden kent het hoogste aantal internetaansluitingen in Europa. Het PC en GSM bezit is wijdverspreid. Op de wereldranglijst neemt Zweden na de VS de tweede positie in. Internet biedt uitgelezen kansen voor dit geografisch grote, deels dunbevolkte land. De Zweedse regering draagt bij aan de ontwikkeling van een grote backbone voor het opzetten van een breedbandnetwerk voor ieder overheidsorgaan en burger met een minimale snelheid van 2 mb/sec. Daarvoor werkt zij samen met de private sector.

Uitgangspunt voor het ICT beleid is, dat het openbare bestuur model staat voor het actieve gebruik van ICT, zowel intern als extern in contacten met ondernemingen en burgers. ICT moet een voornaam middel zijn voor het ontwikkelen van diensten, die onder andere via Internet beschikbaar worden gesteld.

5. Websites

De Zweedse overheid heeft sinds 1997 een uitgebreide website (www.sverigedirekt.se), waar bezoekers allerlei informatie kunnen opvragen. Sverigedirekt.se is het uitgebreide equivalent van www.overheid.nl en www.postbus51.nl. Alle sites van de publieke sector staan er mee in verbinding en er is een uitgebreide zoekmogelijkheid. De filosofie is, dat de burger niet hoeft te weten bij welke instantie hij zijn vraag voor kan leggen, als deze maar beantwoord wordt.

Het bezoekersaantal is fors: 80.000 per maand, terwijl het aantal 'hits' nog hoger ligt. Op deze site wordt ook geëxperimenteerd met het samenbrengen van informatie aan de hand van 'leefmomenten' evenals dat het geval is in het Verenigd Koninkrijk.

De website van het Europese voorzitterschap (eu2001.se) genoot ook een grote populariteit, met name onder journalisten. De site kreeg per maand circa 200.000 bezoekers en 15 miljoen hits. Om niet het wiel steeds opnieuw uit te hoeven vinden in verband met de geringe levensduur van het EU voorzitterschap, wil Zweden zich sterk maken voor een vast model voor EU voorzitterschapsites met daarbinnen de nodige flexibiliteit.